

בין המשתתפים נראו גם כמה מאנשי מאה-שערים בירושלים

לאחר עשרה חודשים חזרו השבויים ארצה. כשעלתה הקבוצה לבקעת שפיר, לפני ארבעים וחמש שנה, נמצא מי שאמר, שהספר שתוקן בדיו רגילה פסול עולמית. שמו אותו למשמרת בארון קטן, ויד הזמן פגעה בו.

בשמחת תורה תשנ"ד הופתע אמנון עצמון, חבר בקבוצה, לראות את הספר. הוא פנה לטובה יהודאי ויחד עמה החל לחקור מדוע נטשו את הספר. לתדהמת הכול לא נודע מי פסל אותו כליל. כשפנו בשאלה אל הרב מן ההר, התברר שמיד עם החזרה מהשבי הוא פנה בשאלה בדבר כשרותו של הספר הזה ואחרים שתוקנו בעט רגיל, אל רבה של ירושלים, הרב הגאון ר' צבי פסח פרנק זצ"ל. לפי פסיקתו של הרב פרנק היה ניתן להחזיר את הספר לשימושו על-ידי תיקון באותיות שנראות כמטופלות בדיו רגילה – בדיו סופרים.

לאחר הביורור הביא שלמה פרוי, המתמחה בכתביה, את הספר לסופר מומחה. הגווילים טופלו בחומר חדיש המגלה כל פגימה בכתב. היריעות שנפגמו מעט תוקנו, והאותיות נכתבו כהלכה. עץ חיים חדש הוזמן במקום זה שניזוק. כאשר בא שלמה לבני-ברק לקחת את ההזמנה, הסתבר שהיתה זו עבודתו האחרונה של מאיר זאב מנדלוביץ, שיצא אותה בוקר לעפרה ונרצח בידי מחבלים. זכרו יונצח על יצירתו האחרונה לצד שמו של התורם הראשון. מיץ חפץ מיבנה, ניסה לאתר את קרוביו של קונוויטר בארצות-הברית. מעיל חדש לזכרו של שמעון (שומליה) יהודאי, נתרם על-ידי טובה אשתו, ועוצב על-ידי מנוחה דויטש, מעצבת פרוכות ידועה בירושלים, שהיתה חברת משואות יצחק בגוש וקשורה בכל נימיה לעברו.

ביום ירושלים הקרוב, תוחזר עטרה ליושנה. לאחר שהספר ישהה בקבוצת ראש-צורים מקומו הראשון, יעלו חברי עין-צורים וותיקיה לחגוג בהר. הם יטלו עמם את ספר התורה וירדו עם חברי ראש-צורים להכניס אותו שוב אל ההיכל.

עובד על-פי מאמר שמורסם בעלון עין-צורים

שני ספרי התורה עטופים בטלית, מוכנים לנשיאתם לעבר הלא-ידוע. עם צאת אחרוני החברים את היישוב, פשטו המוני ערבים פנימה. שמחה כהן, חבר עין-צורים, שעזב בין האחרונים, הבחין בערבי שפושט את ידו לספר התורה הגדול שנשכח במהומת הנטישה. תוך איום בנשקו שעוד היה עליו, לקח מידי את הספר ונשאו אל מחוץ למשק.

מספר אברהם רטנר, כיום תושב נחלים: "בקרוב האחרון הייתי בח'רבת זכרייה, שהיתה עמדה קדמית של עין-צורים ורובדים. לאחר הפסקת האש, כשהמוני ערבים פשטו על הקיבוץ, פקד דני מט להמטיר מכת אש נוספת, שאולי בזכותה נמנעו הערבים מלבצע מהדורה שנייה של הטבח שערכו בכפר עציון. אחד החברים בעמדה 'פתח רימון' ונפצע בבטנו. בשער עין-צורים עמדה מכונית של הצלב האדום ובה רופאים שווייצריים שבאו להסדיר את הכניעה. רצתי

להזעיק עזרה, והצטרפתי לשורת השבויים שהלכה לאטה אל עבר המשאיות שבאו לפנותנו. ידי היו ריקות – לא הספקתי לקחת את חפצי האישיים, ולפתע מצאתי את עצמי עם ספר התורה ביד. יוסף שליזנר (משואות יצחק) נשא את הספר השני, ויצחק ריקלין סחב על גבו שק כבד שבו נצור הש"ס. לפנינו הלך טוראי ראשון מהלגיון שפילס את הדרך בין ההמון הערבי. עלינו עם הספרים על המשאית. כשהגענו למנזר הרוסי התפוצץ מוקש שהטמנו קודם הקרב מתחת למשאית שלפנינו. בצומת פנינו דרומה, לחברון. עשרות אלפי ערבים ליוו אותנו בלילות שמחה וביריות באוויר, והלגיונרים סוככו עלינו בגופם.

"במשטרת חברון פקדו עלינו 'אוקעוד' – שבו. מתוך זקני סיננתי ליוסף, שעמד לידי עם הספר השני, עטור זקן אף הוא, 'נשארים לעמוד'. לא ידוע מהיכן היה לי האומץ. מפקד המשטרה ניגש אלינו וכשניסה להסיט את הכתונת כדי לגלות מה אנחנו מחזיקים, אמרתי לו: 'הראם'. הוא לקח אותנו לחדר סמוך, ומשהנחנו את הספרים על שולחן, פתחת את הספר והראיתי לו את האותיות. כשהכניסו אותנו לחדר, נשארו לעמוד עד שדאגו להביא כיסא עליו יכלו להניח את הספרים. גם בתנאים המשפילים של השבי, שמרנו על יחס של כבוד וקדושה לספרי התורה. בשבת ביקשנו להתפלל, וספרי התורה חזרו שוב לרשות הכלל".

אחרי עשרים ושלשה יום, עברו השבויים למחנה אום אל ג'אמאל, עבר הירדן, על רמה בגובה 600 מ', 15 ק"מ דרומית מהגבול הסורי, 35 ק"מ צפונית מזרקה – קור מקפא בחורף, חום ויובש בקיץ, וסופות חול כמו בסרטם. במחנה האוהלים הוקם אוהל לתפילה ובו הונח הספר. תנאי המדבר לא היטיבו עמו, ואותיות החלו לפרוח מן הספר. רב המחנה, הרב שלמה מן ההר, שהיה בין שבויי העיר העתיקה, התייר, כצורך השעה, לתקן את האותיות בדיו רגילה כדי שניתן יהיה להמשיך ולקרוא בספר.